

AASTAL 2020 NÄED

*Mis meist saab? Kuhu edasi?
Aeg on antud ja võetud me käest.
Millist teed käid? Kuhu rada viib?
Aastal 2020 näed.*

Nii laulab noor lauljatar Laura. Ma ei tea, kas oskas tema või oskasid need sõnad 2011. aastal ritta seadnud luuletajad arvata, et aasta 2020 kujuneb selliseks, mille kohta on järjekordselt võimalik öelda: "Maailm ei ole enam endine". Või nagu märgitakse, on inglise keeleruumis kasutatav lühend BC (before Christ, enne Kristust) omandanud uue tähenduse: before Corona (enne koroonat).

Selle aasta kevad, mil sõna otseses mõttes peaaegu kogu maailm lukku keerati ning keegi päris täpselt ei teadnud, mida uudne viirus endaga kaasa toob, õpetas paljusid asju ümber hindama. Õpetas väärtustama hulga selliste elualade esindajate tööd, kes tavaolukorras kipuvad jääma tähelepanu alt välja. Kangelasteks said need, tänu kellele sai ühiskond toimida. Ühiskond mõistis, kui olulised on arstid ja hooldajad, kes esialgu tundmatult käituvat viiruse leviku tingimustes pidid hoolitsema raskes seisus haigete eest ning andma nõu teistelegi hädalistele. Kui asendamatud on õpetajad, kes pidid väga kiiresti ümber korraldama õppetöö kõikides kooliastmetes, leidma uudseid lahendusi distantsõppeks ning tegema seda nii, et igas vanuses õpilased suudaksid omandada õpiesmärke vähemalt miinimumi ulatuses. Märgati müüjaid, kes oma tervisega riskides ning teinekord solvanguid taludes tagasid selle, et kõik saaksid süüa. Taibati, kui asendamatud on politseinikud korra tagamisel. Ja unustada ei tohi ka vaimulikke, kes keerulisel ajal hoidsid kirikuid palvetajatele avatuna, muutusid tundidega kaameraoperaatoriteks ning ülekannate korraldajateks ning teenisid ennastsalgavalt kõiki, kes tulid oma rõõmude ja muredega.

Sest lapsed tahtsid ristimist, pruutpaarid laulatamist ning lahkunud matmist.

See aeg näitas sedagi, kui palju on tegelikult meie ümber kunstlikult tekitatud ja näiliselt pakilisi probleeme, mis tõeliste murede ilmnedes haihtusid. Pärast aastat 2020 ei ole maailmas paljud asjad enam endised ja kas nad endiseks enam saavadki?

On, kuidas on, kuid midagi jääb selles maailmas muutumatuks. Aasta algab ja aasta lõpeb. Ning aasta lõpp toob endaga jõulud. Ma küll veel ei tea, kas ja kui palju Sa saad sellel aastal pühitseda jõule harjumuspärasel viisil – tulla jõulukirikusse, saada kokku pere ja lähedastega, kuulata jõulukontserte. Kuid kui piirangud peaksidki veel karmimaks muutuma, on oluline mitte unustada ühte: jõulusõnumit ei saa kelleltki röövida mitte ükski piirang.

Võib-olla aitavadki piirangud just nüüd võimaluse eriliselt keskenduda jõulude kõige olulisemale sõnumile, millel n.ö "tava-aastatel" on oht mattuda kõige teisejärgulise alla. Ehk tõuseb nüüd tähelepanu keskmesse taas see, mida kutsutakse jõuluimeks – Jumal saab inimeseks.

Selle ime kogemiseks ei pea ette võtma pikki rännakuid ega muretsema kallihinnalisi kingitusi. Ja võib-olla tajub inimene jõuluimet kõige selgemini neis oludes, kus tal midagi ei ole. Harri Haamer on meenutanud, et ühed tema elu kõige erilised jõulud olid Siberi vangilaagris. Kui jõuluõhtu jõudis kätte, tõi keegi kuskilt barakki kuuseoksa, keegi meestest leidis küünlajupi ja eestlastest vangid kogunesid sinna ümber. Nende ümber hõljus tavaline vangibaraki lehk ning

lärm. Korraga hakkas keegi arglikult laulma:

Püha öö, õnnistud öö,
kõik on maas rahu sees...

Tasapisi liitusid teised eeslauljaga, kuni kõik eestlased laulsid kogu südamest. Kui nad lõpetasid, kuulas kogu barakk neid hinge kinni pidades. Mitte kunagi varem ei olnud nad midagi sellist kogunud.

Hea lugeja, kas sa suudad endale ette kujutada selliseid jõule? Vangid eemal kodus-test, sõpradest ja tuttavatest ümber kuuseoksa ja küünlajupi laulmas "Püha ööd"? Need olid kõige ilusamad jõulud inimeste jaoks, kellelt võim oli röövinud kõik – pere, kodu, lugupidamise, inimväarikuse, nime... Kuid mitte keegi ei olnud saanud röövida neilt jõule. Ja seda kõige olulisemat, mis on jõuludes – jõulurõõmu, mis ei sõltu välistest asjaoludest, vaid ühest tõsiasjast:

Jumal saatis tol ööl siia maailma oma Poja. Mitte keegi ei saanud röövida nende usku, et Poeg sündis sel ammusel ööl ka nende pärast, nende jaoks.

Kõik on lõpuks väga lihtne: võta pühal õhtul ette jõuluevangeelium ning kätte lauluramat. Loe seda vana ja tuttavat jõululugu ning laula armsaks saanud jõululaule. Kasvõi ükski ja oma mõttes. Ja Sa mõistad – see on kõige olulisem: Jumal sai inimeseks. Sinu pärast ja Sinu jaoks. Ja seda ei saa röövida Sinult mitte ükski võim ega viirus.

Soovin Sulle, hea "Katedraali Sõnumite" lugeja õnnistatud jõule ning Jumala ligidust Issanda Aastal 2021.

Koguduse abiõpetaja Joel Siim

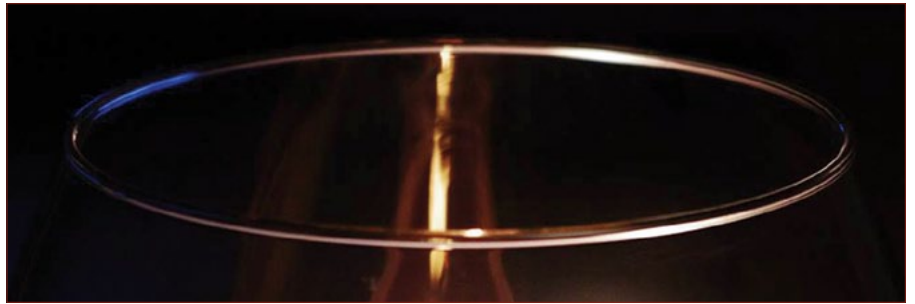

Foto: Joel Siim

Evangeelium kõneleb Maarjast, et „ta tõi ilmale oma esimese poja ning mähkis ta mähkmetesse ja asetaski sõime, sest nende jaoks polnud majas kohta.“ (Lk 2:7)

Kõrvaline võib osutada keskseks, tühine tähtsaks, väike suureks, vaene rikkaks, nõrk tugevaks. „Kui olen nõder, siis olen vägev,“ kirjutab apostel Paulus ja aksioloogia isa Max Scheler tõdes: „Olemise kõige kõrgemad kategooriad ja väärtused osutuvad looduses kõige nõrgemateks.“

Mis võib olla väetim ja nõrgem kui vast-sündinu sõimes? Aga miks just sõimes? Kas ka juhusel on tähendus? Kas tähendus on ettemääratud? On ju sõimest saanud lausa jõulude sümbol!

Meenub hulk tuntud jõululaule, kus juttu sõimest. Neid sisaldab ka meie lauluraamat. Näiteks: „Su sõime juures seisan ma, oh Jeesus, minu elu...“ (KLPR 37), „...kes ilusaim ingleist, on sõimes seal maas,“ (KLPR 14), „Isa halastust ja heldust jõulusõimest otsin ma,“ (KLPR 16), „see valgus ilma radadesse siit paistab jõulusõime seest“ (KLPR 34) jne.

Jõulusõime leiame kunstnike teostelt, pühadekaartidelt, jõulukirikuist, kodudest, linnaväljakutel ja -akendelt. Neid meisterdatab pühapäevakoolis ja kasutatakse näidendites. Ka meie armsas toomkirikus on juba aastaid tervitanud jõulukirikulisi sõime ääres seisev püha perekond.

Miks on siis jõulusõim nii oluline? Väideta-

Foto: Ingrid Mätsak

valt sai selle valmistamise komme alguse Assisi Franciscuselt, kes 1223. aastal kujundas esimese jõulusõime ja värbas vabatahtlikud mängima püha perekonda, eesmärgiga tuletada inimestele meelde jõulupühade usulist tähendust. Ristiusk oli tollal küll laialt levinud, kuid oma värskuse ja süütava vaimu kaotanud. Ühiskonna meeled olid taas maiste himude ja omakasu kütkes. Otsekui tänapäeval.

Millest jutlustab aga sõim? Sellest samast välistavast võõrandumisest! Kuulsime, et „nende jaoks polnud majas kohta.“ Kas leidub Kristusele kohta meie ühiskonnas, meie kogukonnas ja kodus? Meie endi elus ja südames?

Uus, jumalik elu, vajab ruumi! See on meie võimalus ja valik. Johannese evangeeliumis öeldakse, et „Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud teda vastu. Aga kõigile, kes

tema vastu võtsid, andis ta meelevalja saada Jumala lasteks.“ (Jh 1:11–12)

Niisiis: ase ikkagi leiti – sõim! Oli see alan-dav? Otse vastupidi! Vaadake, „millistena te olete kutsutud: mitte palju tarku inimeste meelest, mitte palju vägevaid, mitte palju kõrgest soost. Kuid Jumal on valinud maailma meelest narrid, et häbistada tarku, ja Jumal on valinud maailma meelest nõrgad, et häbistada tugevaid,“ kirjutab apostel Paulus (1Kr 1:26). Kristuse sünd ülendab ja pühitseb viletsuses maailma ja inimese.

Saagem siis usu läbi lasteks Jumala armastuse sõimes! Avagem selleks talle oma süda, nagu palub Martin Luther paljudele kallisl jõululaulus (KLPR 22): „Oh võta, armas Jeesuke, mu süda sängiks endale! Oh võta temas hingata, et mina Sind ei unusta!“

Andres Pöder

KIRIK EI OLE EAKAS PATSIENT

Sain üllatusega teada, et olen tunnustatud EELK teeneteristiga. See pani mõtlema, mida saavad kiriku liikmed teha oma tasandil kristluse elu hoidmiseks ja tugevdamisel. Elus hoidmine ei tähenda pessimismi – kirik ei ole meditsiiniliste juhtmete külge ühendatud eakas patsient, kelle seisundit tuleb pidevalt kontrollida. Ta on läbi ajaloo jäänud püsima vaatamata kõige metsikumatele tagakiusamistele. Kirik on minu jaoks sild maise ja igavikulise vahel. Sellisena sisaldab ta niihästi maiseid – vananevaid ja kõdunevaid – kui ka igavikulisi, igivärskeid ja

elustavaid komponente.

Kiriku liikmete panus ja vastutus ei saa olla passiivne. Juhid ei suuda oma missiooni täita kui neil puudub aktiivne liikmeskond. Kindlasti kirik pole koht, kuhu pühapäeviti saabumist tunnetatakse justnagu isikliku heategu. Meie peres on juba palju aastaid kestnud arusaam – pühapäevane jumalateenistus on selle päeva kõige tähtsam sündmus. Selle järgi tulevad muud üritused. Puhkusel või lähetusel viibides leiame ikka kiriku, mille teenistusel pühapäeviti osaleda. Madeiral külastame enamasti kohalikku

anglikaani kirikut. Seal tõuseb kogudus ko-raali laulmisel püsti. See motiveerib kõiki osalejaid täie pühendumusega kaasa laulma. EELK teeneteristi pidulik tseremoonia 11. oktoobril andis võimaluse kohtuda mitmete toredate tunnustuse pälvinutega. Nad pärinevad eri tegevusvaldkondadest, kuid just see tõendab, et koguduseliikmed saavad kirikut toetada erinevatel viisidel. Ehkki ma pole ikka veel päris veendunud, millega ma EELK teeneteristi olen ära teeninud, on selle saamine selge ja ilus kohustus kiriku elus veelgi aktiivsemalt osaleda.

Mari-Ann Kelam

Esimene lauluharjutus toomkiriku kantseleiruumis oli 9. novembril 1990. a. Olen selle koori asutaja ja koor laulis esialgu noortekoori nime all. Esimeses proovis oli 12 lauljat – üliõpilased, mitmed neist, kes laulsid varem mu Viljandi Pauluse koguduse noortekooris ja olid tulnud Tallinna kõrgkoolidesse õppima ning nemad kutsusid lisaks ka oma tuttavaid kaasa. Toimus veel kaks proovi (19. ja 30. novembril), kuhu nii neidusid kui noormehi oli lisandunud, nende hulgas ka praeguseks maailmas tuntud ooperilaulja, saarlane Ain Anger.

Esimene väljalaulmine/esinemine toimus juba 2. detsembril, mu abikaasa Ivar-Jaak Salumäe introduktsiooni jumalateenistusel. Koor (22 inimest) laulis kolm laulu 1. Motett „Issanda arm küll ulatab“ (A. E. Grell), 2. „Ju Issand pea tuleb“ (H. Schütz) ja 3. „Kuningas, vägev ja võidukas“ (J. W. Hayford) oreli saatel. Organistiks oli sel pidulikul teenistusel Ene Salumäe, kes oli juba Soomes Sibelius-Akadeemias õppimas ning just selleks puhuks kohale sõitnud. Laulud kõlasid väga hästi, Toomkoguduse rahvas ja väliskülalised Soomest olid vaimustatud ning tänulikud „värske koori“ debüüdi puhul.

Mina panin alati lisaks viimistletud laulmisele suurt rõhku ka ühtlasele riietusele, seegi distsiplineeris. Algul tellisime koori naislauljatele laiad valged kraed (must kleit pidi neil endal olema) ja koori nimi kavalehtedel oli Tallinna Piiskopliku Toomkoguduse NOORTEKOOR.

1991. aastal võtsime koorile nimeks „LAUDATE DOMINUM“ (Kiitke Issandat) ja selle nimega on ta tänaseni. Lauljad on vahetunud, aga koori nimi on jäänud. Hiljem kinkis Helsingi Toomkogudus, meie sõpruskogudus, koorile suure koguse valgeid albasid ja üks meie kooriliige laskis nende juurde kuuluvatele punastele „sallidele“ trükkida peale tähed LD. Ja tundub, et see kaunis riietus on kooril kasutuses siiani.

Kuna kooris laulsid üliõpilased, keskkooli õpilased ja kogudusega liitunud noored, muutus koori koosseis kiiresti ja oli mõnel ajal isegi üle 30-ne laulja, nii et koori mehed

Laudate Dominum 30, Toomkoguduse Tänukirja saaja Anne-Mai Salumäe ja vastne Toomkoguduse Teenetemärgi saaja dirigent Veljo Reier. Foto: Arho Tuhkru.

laulsid vahel ka meeskoorina. Eriti tähtsatel pidulikel üritustel olen pannud mingit suuremat teost kõik koguduse koorid koos laulma (Laudate Dominum, noortekoor, poistekoor, lastekoor „Maarja“).

Olin koori „Laudate Dominum“ dirigendiks pisut üle kümne aasta, lahkusin 1. veebruaril 2001. aastal. Kümnenenda aastapäeva piduliku kaheosalise kontsert-teenistuse järel said tänukirja Erik Salumäe, kes ainsana oli päris esimesest lauluproovist peale kooritööst osa võtnud ja ustav koorivanem Eve Voit. Pärast kontserti oli rõõmus sünnipäevapidu toomkiriku vanas pastoraadis Kiriku tn. 8, kus suure tordikarbi kaane avamisel vaatas seal tordilt vastu tõeline kunstiteos - värviline koori pilt tordil! Jäta või tort söömata, sest kellelgi ei olnud südant „lauljaid tükeldata“.

Väga tihe ja hea koostöö oli kooril selle kümne aasta jooksul koguduse viuldaja Meelis Vahariga ja tema juhendatava keelpillikvartetiga. Organistideks olid Kadri Ploompuu ja Ene Salumäe.

Koori laulusolistideks on olnud Ervin Lillepea, Kaie Konrad, Erik Salumäe, ehk veel mõni. Laulsime väga sageli oma kirikus küll jumalateenistustel, „Orel korda“ kontsertidel, president Lennart Meri ametisse-õnnistamisel 1992. aastal, Rootsi kuninga ja ku-

ninganna Silvia vastuvõtmisel 1992. aastal, vaimulikel laulupäevadel (Kuusalus, Viljandi, Haapsalus), Estonia Teatri talveaias, Raevoja platsil adventiküünla süütamisel, Merivälja hooldekodus, Pirta Purjespordikeskuse kabelis, TV ja raadio saadetes ning ülekannetes, ka oma praostkonna laulupäevadel, teistes Eestimaa kirikutes (Viljandi Pauluse, Viljandi Jaani, Kuusalu Laurentsiuse, Kuresaare Laurentsiuse jt). Helsingi Toomkirikus laulsime Urmas Sisaski Missa nr. 3 („Eesti missa“) koos sealse katedraalikooriga, kusjuures autor ise oli ka kaasas, et kontserdil oma šamaanitrummi kaasa mängida. 1994. aasta Üldlaulupeol laulsime suure koori hulgas sedasama missat. Taanis Kopenhaagenis käisime kontserte andmas koos keelpillikvartetiga, samuti oleme laulnud Tampere ja veel mitmes Soome kirikus. Soomes olime kord majutatud ka ühte leerikeskusesse, kus pärast hästi õnnestunud kirikukontserti sai kooriga koos laagripitsil oleva puu otsagi ronitud (mina muidugi esimesena ja kõige kõrgemale). Kuusalu palvelas olime kaks päeva laululaagris ja andsime kirikus tänu-täheks kontserdi. On olnud veel lugematuid vahvaid ettevõtmisi, mis üheskoos tehtud. Koor on andnud välja oma helikasseti 1993. aasta aprillis ja laulnud lauluploki kassetile „Helisev Toomkirik“ 1997. aastal.

Koori repertuaar oli väga lai ja mitmekesine. Lääne klassikute heliteoste kõrval on olnud kesksel kohal eesti heliloojate vaimulik looming, ka mu abikaasa ja minu enda koorilaulud.

Meenutan südamesoojuse ja tänuliku meelega neid imeilusaid koosveedetud lauluaastaid väga paljude armsate inimestega, kes sealt koorist läbi käisid. Mul on kõik koori nimekirjad alles, vahel lehitsen neid, vaatan fotosid ja mõtlen igäihele. Lahkudes soovisin, et minu järeltulijaks oleks meeskoorijuht ja kristlikust kodust. Mu soov täitus ja uueks koorijuhiks sai Veljo Reier. Mu side kooriga on säilinud tänaseni.

Palju laulmisrõõmu ja häid kordaminekuid uude aastakümnesse!

Õnnistussoovidega Anne-Mai Salumäe

Kristlik pühakoda

Kristlik pühakoda on üks paljudest kogu maailmas pühaks peetud paikadest. Algkristlikul kogudusel oma pühakoda esialgu puudus. Uut Testamenti lugedes on näha, kuidas nelipühasündmuses sündinud kristlik kogudus alles otsib endale identiteeti. Luuka evangeelium ja Apostlite tegude raamat kirjeldab teatud nõutust selles küsimuses. Üheltpoolt jätkasid Jeesuse jüngrid (ja tema poolehoidjate laiem ring) osalemist Jeruusalemma templi jumalateenistustel (Lk 24:53; Ap 2:46; 3:1), nad kasutasid Saalomoni sammakoda jutlustamispaigana (Ap 3:11–26; 5:12), ka Paulus otsis uude linna jõudes esmalt üles sünagoogi ja pöördus oma sünnirahva poole (Ap 13:14; 14:1; 17:10; 18:19; 19:8). Teisalt iseloomustasid algkristliku koguduse elu osadussöömaajad, mis toimusid eramajades (Ap 2:46).

Dura-Europoses (Eufrati ülemjooksul) on välja kaevatud kirikuks kohandatud eramaja varemed. Vaheseina lammutamisega on kaks väiksemat ruumi majas liidetud suuremaks kogudusesaali, kuhu võis mahtuda umbes 60 inimest. Ruumi ühes otsas on kõrgendus altari paigutamiseks, samuti leidub majas ristimiseks mõeldud ruum. Maja oli kaunistatud freskodega, mis kujutavad muuhulgas Head Karjast ning naisi tühjal haul. Dura-Europose kodukirik on dateeritud ajavahemikku 233–256 pKr.

Eramaju kasutati koguduse kohtumispaigana vähemalt 2. saj lõpuni, kuigi keiser Hadrianus lubas kristlastel alates 138.a rajada väiksemaid pühakodasid. On teada, et Diocletianuse korraldatud tagakiusamiste käigus hävitati mõned neist Põhja-Aafrika linnades. Alles 3.saj hakati rajama spetsiaalseid kirikuhooneid, üks vanimaid on S. Theodoro Ravennas (206 pKr). 3.saj kirikuhoonest annavad hea ülevaate "Apostellikud Konsultatsioonid" (tõenäoliselt Antiookiast pärinev 8 traktaadist koosnev kirikukord, 375–380 pKr). Nende kohaselt oli kiriku õuel anum rituaalseks pesemiseks, kirikusaali keskel suur rist, altar seisis kirikusaali ühte otsa rajatud kõrgenduse (βήμα) eesservas, altari kõrval

Foto: Joel Siim

Johannese basiilika 5. sajandist, Ravenna

oli jutlustamispult ning altari taga istekohad piiskopile ja presbüteritele.

Kristluse lubatud religiooniks saamise järel (313 pKr) kasvas koguduseliikmete arv plahvatuslikult ning senine kodukirik tüüp ei suutnud enam kirikuliste hulka mahutada. Constantinus ei saanud kiriku eeskujus võtta paganlike templeid, sest need olid jumaluste eluasemed, kuhu oli ligipääs üksnes preestritele. Uute pühakodade rajamisel võeti seetõttu eeskujuks basiilika (ld.k basiilica, tuletatud kr.k mõistest βασιλική στοά, "kuninglik sammakoda"), Vana-Rooma multifunktsionaalne avalik hoone, kus peeti muuhulgas kohtuistungeid. Basiilika oli tavaliselt pikliku põhiplaani mitmelööviline hoone, mille otsaseinas paiknes paari astme võrra kõrgem platvorm ning poolümar apsiid, kus istusid ametnikud.

Basiilikat aluseks võttes kujunes välja spetsiifiliselt kristlik pühakoda – kirik –, mille "klassikalisteks" osadeks said eesõu (aatrium), eeskoda (narteks), sageli mitmelööviline pikihoone koos võimaliku ristlööviga ja apsiid. Kristlik basiilika oli rajatud nii, et palve ajal said kirikulised pöörduda näoga ida suunas. Et nad ei peaks seejuures altarile selga pöörama, paigutati altar võimalikult hoone idaossa.

Üks paljudest keiser Constantinuse algatusel rajatud ning peaaegu muutumatuna püsinud kirikutest on Jeesuse sünnikirik Petlemmas. Selle juures on leitavad kõik basiilika tunnused, mis on jäänud olemuslikult püsima tänase päevani. Lääne-Euroopa kirikuarhitektuuri jaoks oli kuni kõrgkeskajani

tooniandev püha Peetruse basiilika Roomas. Erinevatel ajajärkudel ja erinevates kultuuri- piirkondades on basiilika läbinud erinevaid arenguetappe ning nende väljaehitamisel on vaieldamatult olnud oma osa erinevatel teoloogilistel rõhuasetustel ja ka ehitus- sanda majanduslikul võimekusel. Eesti alad liideti kristliku Euroopaga 13.saj esimesel poolel. Seetõttu oli enamik Eesti alale kerkinud kirikuid gooti stiilis, Valjala kiriku juures võib veel leida romaani stiilile omaseid jooni. Omaaegse tuntud maailma kaugel põhjarserval omandas lennukas ja kõrgussepürgiv gooti stiil tagasihoidlikumad väljendusvormid. Tolleks ajaks oli basiilikaalne ruumivorm teinud läbi arengu, mis nihutas altari täiesti apsiidi piirkonda või vastu idaseina, et pikihoone ja apsiidi vahele jääks ruum, kus mungad või kanoonikud said tunnipalvusi lugeda. Seetõttu on paljudel Eesti kirikutel selgelt eristuv kooriruum altariga vastu idaseina.

Olgu aga tegemist äärmiselt tagasihoidliku külakirikuga või rannakabeliga ehk kõige võimsama katedraaliga mõnes maailma suurlinnas, järgivad need Vana-Rooma basiilikalt laenatud ning spetsiifiliselt edasiarendatud ruumiloogikat.

/Järgneb/

Abiõpetaja Joel Siim

Avasõnad ütles koguduse õpetaja **Arho Tuhku**. „Selle aasta teema „Jumala kirkuse näitelava“ tuleb Jean Calvini (1509–1564) ütlusest „Theatrum gloriae Dei“. Ta kirjeldab kõnekal Jumala loomingu kui Jumala kirikuse vaatamängu ehk näitelavana. Pealegi, olles pandud sellesse kõige ilusamasse teatrisse, ärgem loobugem jumalakartlikus röömus tunnistada Jumala selgeid ja imelisi tegusid. Mil moel see seekord sünnib, saabki kuuldavaks ja nähtavaks aväärsete ettekandjate suu läbi.“

Seejärel esines liturgialoolane ja õpetaja **Joel Siim**, kelle teemaks oli „**Liturgiline anamnees kui mineviku taas-ajastamine**“.

„Iga kord, kui kuskil maailmas seatakse armulauda, kordab vaimulik sõnu, mida Uue Teta-mendi pärimuse kohaselt ütles Jeesus oma viimasel öhtusöömaajal. Siit on kristlikku oskuskeelde jõudnud mõiste ‘anamnees’ – ‘meenutamine, mälestamine, meeles kandmine’. Kuid kristlikus tähenduses on anamees midagi enamat, kui vaid mentaalne meenutamine või meelde tuletamine. Suur Nädal algab palmipuudepühaga, millel meenutatakse (taasajastatakse) Jeesuse sissesõitu Jeruusalemma. Eri-nevate autorite sõnul kas 4., 6. või 8. sajandil on tuntud palmipuudepüha protsessioonide korraldamine. Protsessioonis kantakse kas õnnistatud palmioksi või (kus see on kliima tõttu võimatu) mingeid muid oksid (Eestis on kasutatud pajuoksi, mistõttu palmipuudepüha kutsutakse ka urbepäevaks).

Püha Bonaventura märgib Assisi Franciscuse eluloos, et 1223. aastal lõi Franciscus Greccio

linna Itaalia keskosas esimese jõulusõime. Franciscuse soov oli juhtida inimeste tähelepanu maistelt asjadelt Kristusele.

Järgmine teema oli „**Lihavõttenaer**“ (*risus paschalis*), mille esitas näitleja, pedagoog ja tõlkija **Anu Lamp**. Ta rääkis oma üllatavast kogemusest Ülestõusmispühade ajal Londoni St.Pauli kirikus. Kus vaimulik innustas kogudust röömsamalt ja jõulisemalt hõigata „Ta on üles tõusnud!“ Seda tehti mitu korda ja kogudus „harjutas“ ja kostsid ka naeruturtsud, kuid lõpuks see õnnestus.

Hiljem asja uurides tajusin seoses ju ka minu enda poolt teatriajaloos õpituga ja mõistsin, et ma olin seesuguse huvitava elamuse tunnistajaks.

„**Kirik ja teater Eesti- ja Liivimaal**“ kandis ette **dr Tiina-Erika Friedenthal**, teoloog ja pedagoog. Esimene teadaolev teatrietendus Baltimaadel 1205. Henriku Liivimaa kroonika IX. 14 Suurest mängust (*ludus magnus*), mis oli Riias. Selsamal talvel sai keset Riijat teoks väga hästi korraldatud prohvetimäng (*ludus prophetarum ordinatissimus*), et paganad ristiusu algmeid silmaga nähes usku õpiksid. sõjariistus mehed võitlesid vilistitega, hakkasid paganad põgenema, kartes tapetud saada, aga kutsuti ettevaatlikult tagasi.

Aquino Thomas (surn. 1274) võtab Läänekiriku seisukoha kokku:

Piltide eesmärk kirikus on kolmene: esiteks harimatute õpetamiseks, mis harivad neid justkui raamatud; teiseks et inkarnatsiooni müsteeriumi ja pühakute eeskujude meil paremi-

ni mälus püsiks ja oleks igapäevaselt silmade ette seatud; kolmandaks, et ärgitada meid pühendumisele, sest et nägemismeel ärgitab rohkem kui kuulmismeel.

August von Kotzebue (1761–1819) oli Venemaa keisririigi ametnik, rahvusvahelise menuga näitekirjanik, Revali amatööriteatri 1784–1795 rajaja.

„**Theatrum Gloriae Dei**“ – sellel teemal rääkis näitleja ja teatriteadlane **Lembit Peter-son**. Teatris on väga tähtis vaikuse teema, et kuulata ja mõelda kaasa. Siin on sarnasus nii teatril, kui kirikul. See on dialoog inimeselt inimesele ja ühine liikumine tõe suunas ja eesmärgi poole. Nii kirikus, kui ka teatris on vajalik selge sõna, et eristada näilisust ja tegelikust. Elamuse ja emotsiooni tugedeks on ikka tööde, austus ja headus, nii nagu ka kristluses. Ka palves on ju sõnad ja see on hinge hingamine. Palve on meie tegevus Jumala teenimiseks.

Kunsti- ja ajaloolased ja restauraatorid **dr Hilikka Hiip**, **dr Tiina-Mall Kreem**: „Hetk ja meeleolu enne näitust Christian Ackermann. Tallinna Pheidias, ülbe ja andekas“

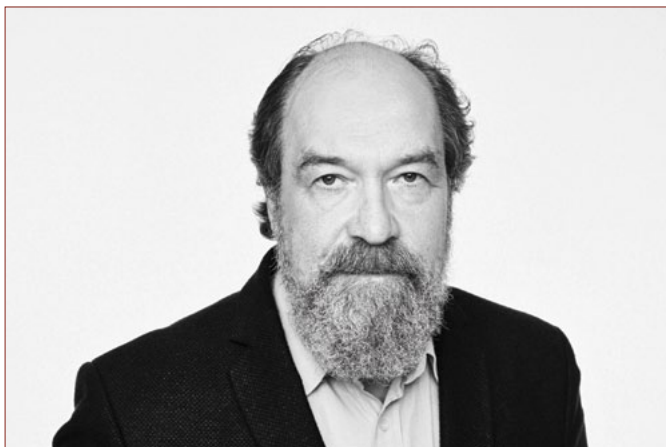
H. Hiip ja T.-M. Kreem selgitasid C. Ackermani unikaalset lähenemist piiblitegelaste skulptuuridele, – kuidas nende näoilme, kas naeratus või murelik, nende poos ja nende käes olevad esemed iseloomustavad nii neid endid, kuid seletavad natuke rohkem lahti nende tegelaste osa kristlikus maailmas. Selline lähenemine ka natuke enam emotsiooni ja lisab tunnetuslikkust ja aitab paremini ka piiblisõnumeid lahti seletada.

Minule isiklikult jättis see konverents väga emotsionaalse mälestuse ja selgitas lahti, miks on kristlikus kirikus peale piiblitekstide tavapärasest lugemist suureks abiks need tegevuslikud, visuaalsed ja mängulised lisad, mis aitavad paremini mõista, innustada ja kaasata protsessioonis osalejaid. Paljudele on üllatuseks, et just kirikust said alguse ka etendus- ja kujutavad kunstid, mis seletavad lahti olukordi, tõstavad esile nii hea, kui ka halva ja edastavad emotsionaalselt ka sõnumeid. Kinnitust sai ka kristliku kiriku kombetalitustes risti-ette-löömise, mis tuletab meile meelde meie Jeesuse kannatusi.

Toomas Palu

dr Tiina-Erika Friedenthal Toomkonverentsil ettekannet „Kirik ja teater Eesti- ja Liivimaal“ esitamas

Juba 20ndat aastat järjest on Toomkoguduse nõukogu kogunenud, et valida **Maarjamedali ja kultuuripreemia laureaat**.

Vastavalt Toomkoguduse nõukogu koosolekule 11. oktoobril 2020 otsustas koguduse nõukogu Maarja medali ja kultuuripreemia 2020 laureaadiks valida **näitleja, lavastaja ja teatriõpetaja Lembit Petersoni**.

Lembit Peterson näitab oma lavastuste tegelaste kaudu, kuidas inimesed elavad elusaks Jumala otsingu, igatsused ja mõtted ning püüavad leida kohta oma elu loos. Ta annab oma lavastustes ja elus suure kaalu nii jumalatunnetuse sügavusele ja kaalu jumalikule kõrgusele, luues dialoogi vaataja ja näitleja vahel ning püüab läbi jumaliku dimensiooni kõnetada inimesi omavahel, rõhutades inimese elu otsinguid ja täiuslikkusele pürgimist. Lembit Peterson on Theatrumi juht ja Tallinna Ladina kvartali arendaja ja mõtestaja. Lembit Peterson on ise 15.01.2020 ütelnud tabavalt: "Ma arvan, et Jumal on meie kõigi elus kogu aeg lähemal meile, kui me ise oskame endale olla, ja tahab meiega kogu aeg koos olla. Küsimus on selles, kuidas ja mis hetkedel me Teda usaldame oma elu juhtima ja kuidas oskame seda teha. See on õppimine, töö iseenda kallal – töö iseenda uhkuse, kõrguse ja himudega, ka kõige sellega, mis meid väljast enda poole tõmbab. See on pühendumise tee!"

Tema silmapaistev panus on läbi oma loomingu kuulutada Kristust ja juhtida Jumala poole temale antud andide kaudu.

Senised Maarja Medali laureaadid alates aastast 2000: vitraažikunstnik Dolores Hoffmann, president Lennart Meri, piiskop Mikko Heikka, poliitik Siim Kallas, teoloog dr Toomas Paul, kunstiajaloolane Juhan Kilumets, piiskop Philippe Jourdan, autosportlane Raido Rüütel, titulaarpraost Ivar-Jaak Salumäe, poliitik Tunne Kelam, skulptor Mati Karmin ja piiskop Einar Soone, helilooja ja koorjuht Roman Toi, kunstnik Jüri Arrak, peapiiskop emeeritus Andres Pöder, helilooja Ester Mägi, poliitik ja teadlane, suursaadik Henning v Wistinghausen, vaimulik, teadlane ja tõlkija prof. emer. Kalle Kasema.

Toomkoguduse nõukogu ja koguduse juhatus on viimase paari aasta jooksul arutanud kogudusele Tallinna Piiskopliku Toomkoguduse Teenetemärgi asutamist ja möödunud aasta sügisel saigi see nõukogu 22. septembri otsusega teoks.

Teenetemärk antakse isikutele: kelle tegevus on arvestatavalt edendanud Tallinna Toomkirikut ning Tallinna Piiskoplikku Toomkogudust; kes oma tegevusega on andnud märkimisväärse panuse Eesti kiriku- ja kultuuriellu; kelle tegevus on süvendanud ja levitanud kristlikke väärtusi; sõlega teenetemärk antakse ka kõigile Toomkoguduse kultuuripreemia laureaatidele koos Maarja medaliga.

Koguduse nõukogu 11. oktoobri 2020 koosolekul valiti esimesed Tallinna Piiskopliku Toomkoguduse teenetemärgi saajad, kelleks on kirikumuusik ja organisti **Kadri Ploompuu** ning Laudate Dominumi dirigendi **Veljo Reier**.

I advendi teenistuse lõpul andis juhatuse aseesimees Jüri Ehasalu ja koguduse õpetaja laureaatidele teenetemärgid üle.

Foto: Arho Tuhkru

Kadri Ploompuu on aastakümneid olnud toomkiriku organist ja palju aastaid toomkiriku muusikatöö juht. Silmapaistev on ka tema kontserttegevus nii Eestis kui välismaal. Tema tööd lühidalt kokku võtta on ilmvõimatu.

Veljo Reier on läbi paarikümne aasta olnud toomkoguduse koori Laudate Dominum dirigent. Veljo Reier on vaieldamatult sädeinimene.

Foto: Vitrail Ventmann

Tänavu sügisel tähistati Tallinna Toomkirikus Tallinna Toomkooli vilistlase, maadeuurija ja meresõitja admiral **Adam Johann von Krusensterni 250. sünniaastapäeva**. Tallinna Toomkirikus on admiral viimane puhkepaik, kus 19. novembril kell 12 süüdati mälestusküünlad ja asetati lilled. Päeva tegi eriliseks ka kingitus. Nimelt annetati kirikule Merelaevanduse veteranide klubi poolt originaalsuuruses Kroonlinnas valmistatud keiserliku Venemaa admiralilipu koopia, mille all 1803–1806 ümber maailma purjetati.

“Armas kogudus. **Annely Neame, Katri Aaslav-Tepandi ja Ariel Süvari** on pühitsetud preestriks palve ja käte pealepanemise läbi, apostlite pärimuse kohaselt. Võtke nad vastu kui Kristuse sulased, kandke neid palvekätel ja olge neile igati toeks nende töös,” pöördus peapiiskop koos vastpühitsetud preestritega Usupühastuspühäl Tallinna Toomkirikus koguduse poole.

2. adventipühapäeval oli Toomkirikus **leeripüha**. Kogudusse võeti vastu 9 uut liiget, kellest 5 ristiti veel samal hommikul. Leerilapsed lugesid missal pühakirja ning kandsid Issanda ette adventipalveid. Hetkele kohaselt olid nii vaimulikud kui leerilapsed maskides.

Niguliste kirikus avati **Christian Ackermanni näitus**, kus on eksponeeritud puunikerdaja tööd Eestimaa kiriku.

Barokk oli Eesti puunikerdukunsti suurim õitseage, mida iseloomustas vormide rõhutatud volüümsus, maaliline liikuvus ja ornamentide mitmekesisus. Teoste dekoratiivsust ja esinduslikkust täiendas omakorda rikkalik polükroomia. Paljud pühakojad said just tol ajal endale uue ajakohase sisustuse altariseinte, kantslite, pingistike, väärde ja epitaafide näol. Eesti barokiajastu skandaalseim, andekaim ja produktiivsem puunikerdaja oli Christian Ackermann. Königsbergist (tänapäeva Kaliningrad) pärit ja seal esmase väljaõppe saanud Ackermann suundus teadaolevalt oma õpi- ja rännuaastail Danzigi (tänapäeva Gdansk) ning sealt edasi Stockholmi ja Riiga. 1670. aastate alguses väljaõppinud kujunikerdaja sellina Tallinnasse saabunud Ackermanni elu- ja töökohaks sai puunikerdaja-tislermeistri Elert Thiele lese maja Olevimäel. Vähem kui aasta pärast vana meistri surma abiellus Christian Ackermann Thiele noore lese Anna Martensiga. Tisleriameti silmis oli Ackermann sisserännanud sell, kes abiellus meistri lesega ja päris meistri töökoja, kuid ei kavatsenud astuda tisleriameti liikmeks. Järgnes vägikaikavedu tisleriametiga, kes soovis sissetungijast pööningujänest karistada. Tsunftile ebaseadlikuks üllatuseks asus raad Ackermanni poolele, kirjutades 1677. aastal alla otsusele, mis lubas Ackermannil töötada vabameistrina, palgata selle ja neid ka mujalt Tallinna kutsuda.

1679. aastal müüs Ackermann maja Olevimäel maha ja asus koos oma kiiresti kasvava perega elama Toompeale. Tema kuulsus kasvas ja töövõimalused avardusid, kuid majanduslik kitsikus jäi endiselt osaks Ackermanni pere argipäevast. Toompea põlemise käigus 1684. aastal hävines osa Ackermanni varast ning taas tuli meistril leida endale uued elu- ja tööruumid.

1705. aastal elas Ackermann Tõnismäel majas, kus oli ka tema töökoda. 1707. aastal lahkus ta sellest majast, kuid jäi endiselt Tallinna elama ja tegutsema. Suvel 1707 oli ta oma ametivenna lapse vade-riks ja sai tasu Rootsi-Mihkli kiriku kantsli nikerdamise eest.

Mis sai Christian Ackermannist pärast 1707. aastat, on teadmata. On arvatud, et ta oli kuni 1710. aasta katkuni Tallinnas ja tegi veel katku ajal Niguliste kiriku pastori Johann Gottfried Stecheri epitaafi. Võimalik, et ta suri koos oma naisega katku, mille elas üle vaid viiendik linnaelanikke. Hilisemast ajast ei ole vabameister Ackermannist ega suuremast osast tema perest teateid.

Konsistooriumi arhivaar Janis Tobreluts

Jõuluaeg Toomkirikus sõltub eelkõige koroonaviiruse leviku kiirusest ja Terviseameti soovitudest. Toomkirikus saab sisenedes desinfitseerida käsi. Palun kandke maske, vajadusel saame anda kirikusse tulles ühekordseid maske. Kuna pooled pingiread on rahva hajutamiseks suletud, on ka Jõuluõhtu teenistusi rahva hajutamiseks kaks, algusega kell 17:00 ja kell 19:00. Teenistusi saab vaadata ka netikirikust, seda saate jälgida koguduse kodulehelt või Facebooki lehelt.

Pühapäev, 20. detsember

kell 15:00 JÕULUKONTSERT. Vaskpilliansambel Tuulisbrass.

Neljapäev, 24. detsember, Jõuluõhtu ehk jõululaupäev – VAATA, MA KUULUTAN TEILE SUURT RÕÕMU!

kell 16:00 JÕULUMUUSIKA. Toomkoguduse koor Laudate Dominum Veljo Reieri juhatusel, Kadri Ploompuu (orel), Meelis Vahar (viul)

kell 17:00 JÕULUÕHTU liturgiline JUMALATEENISTUS. Õpetaja Arho Tuhkru, õpetaja Joel Siim, toomkoguduse koor Laudate Dominum Veljo Reieri juhatusel, organist Kadri Ploompuu

kell 19:00 JÕULUÕHTU liturgiline JUMALATEENISTUS. Peapiiskop emeeritus Andres Pöder, õpetaja Arho Tuhkru, organist Kadri Ploompuu

Reede, 25. detsember, Kristuse sündimispüha ehk 1. jõulupüha – SÕNA SAI LIHAKS.

kell 11:00 MISSA. Peapiiskop Urmas Viilma, õpetaja Joel Siim, organist Kadri Ploompuu, solist Istvan Barath (trompet)

kell 17:00 Jõulupüha KONTSERT. Ludmilla Kõrts (sopran), keelpilli-ansambel Meelis Vahari juhatusel, Tatjana Lepnurm (harf), Kadri Ploompuu (orel). Sisepääs vaba!

Laupäev, 26. detsember, 2. jõulupüha, Esimärter Stefanose päev ehk tehvanipäev – KRISTUSE TUNNISTAJAD

kell 12:00 SÕNAJUMALATEENISTUS. Õpetaja Joel Siim, organist Piret Aidulo

kell 14:00 MISSA Merivälja Pansionaadis

kell 14:00 ORELIPOOLTUND. Andres Uibo.

Pühapäev, 27. detsember, Apostel ja evangelist Johannese päev ehk johannesepäev – JUMAL ON ARMASTUS

kell 11:00 MISSA. Peapiiskop emeeritus Andres Pöder, õpetaja Arho Tuhkru, organist Piret Aidulo

kell 17:00 Musica Hymnis KONTSERT "Kristuse sündimise püha muusikas" registreerimine eps@eps.ee, tel. +372 631 1671 – Eesti Piibliselts

Neljapäev, 31. detsember, Vana-aasta õhtu – MEIE AEG ON ISSANDA KÄTES.

kell 17:00 MISSA. Õpetaja Arho Tuhkru, organist Piret Aidulo

Reede, 1. jaanuar, Uus aasta, Jeesuse nimepäev e nääripäev

kell 12:00 Uue aasta SÕNAJUMALATEENISTUS. Õpetaja Joel Siim, organist Kadri Ploompuu

Laupäev, 2. jaanuar

kell 12:00 ORELIPOOLTUND. Mart Kivi (trompet), Kadri Ploompuu (orel)

Pühapäev, 3. jaanuar, Jõuluaja 2. pühapäev – ISSANDA TEMPLIS.

kell 11:00 MISSA. Õpetaja Joel Siim, organist Kadri Ploompuu

Kolmapäev, 6. jaanuar, Kristuse iljumise püha ehk kolmekuninga päev

kell 12:00 SÕNAJUMALATEENISTUS. Õpetaja Arho Tuhkru, organist Kadri Ploompuu

Tulge toetama Toomkogudust oma liikmeannetusega,
sest nii on meil kergem koos oma kirikut kanda!
Sinu liikmeannetuse abiga me kestame üle aja!

OLGE TÄNATUD, ET OLETE HOIDNUD JA HOIATE OMA KODUKIRIKUT!

KONTAKT

Toom-Kooli 6, 10130 Tallinn, Eesti

Telefon 644 4140

E-post: tallinna.toom@eelk.ee

<http://toomkirik.ee>

PANGAREKVIISIIDID

EELK Tallinna Piiskoplik Toomkogudus

Registrikood 80209270

SEB Pank EE401010022002639007